

seen Aadamiin. Henokia verrataan myös Nooan. Juutalaisessa traditiossa tunnettu Metatron yhdistettiin toisinaan Henokiin, samoin kuin Koraanissa mainittu profeetta Idrīs. Antiikin aikana melko yleisenä trendinä oli yhdistää Raamatussa mainittuja henkilöitä kreikkalaisen ja roomalaisen uskonnollisen kulttuurin hahmoihin. Niinpä Egyptin kreikkalaisen ajan Hermes/Thot sekä Hermes Trismegistus olivat joissakin teksteissä sama persoona kuin Henok. Persialaisessa eepoksessa mainittu Hōshangin yhdistettiin toisinaan myös Henokiin.

Luvun 8 teemana ovat Henokin nimissä kulkevat kirjoitukset ja niistä tehdyt erilaiset arviot juutalaisissa, kristillisissä ja islamilaisissa teksteissä.

Reevesin ja Reedin teos on varsin käyttökelpoinen ja kiinnostava kokoelma traditioita, joiden avulla saadaan monipuolinen kuva antiikinaikaisista käsityksistä Henokin persoonasta ja elämänvaiheista. Teos toimii erinomaisena laajaa lähdemateriaalia valottavana tutkimuksena. Tekstejä selittävät nootit ja niissä mainittu sekundäärikirjallisuus auttavat hahmottamaan laajasti, missä Henok-tutkimus menee tänä päivänä. Erinomaisena apuna ovat myös teoksen perusteelliset indeksit, joiden avulla saa helposti kartoitettua, mitä lähdetekstejä on käytetty ja keihin antiikinaikaisiin henkilöihin, enkeleihin, jumaluuksiin ynnä muihin on viitattu Henokia käsittelevässä kirjallisuudessa. On helppo suositella tätä teosta jokaiselle, joka haluaa tutkia tarkemmin Henok-traditioita.

Antti Laato
Vanhan testamentin
eksegeetiikan ja judaistiikan
professori
Åbo Akademi

JUHA M. ITKONEN
Surun virrassa: Läheisen menettäneen sielunhoito.
Helsinki: Kirjapaja 2019.
180 s.

Juha M. Itkosen käytännöllisen teologian, erityisesti pastoraaliteologian, alaan kuuluva väitöskirja *Kun vauvaonni vaihtuu kuoleman suruun: Narratiivinen tutkimus kohtukuolemasta*, lapsen kuoleman aiheuttamasta surusta ja selviytymisprosessista sekä kirkon tuesta tarkastettiin Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa syksyllä 2018. Erikoinen yhteensattuma on, että samalla viikolla tutkijan kaimalta, kirjailija Juha Itkoselta, ilmestyi omakohtainen romaani *Ihmettä kaikki* (Otava), joka käsittelee samaa ilmiötä: oman lapsen menettämistä ja siihen liittyvää surua.

Juha M. Itkonen on tehnyt väitöskirjansa sekä vankan ammatillisen ja omakohtaisen kokemuksen pohjalta lukijaystävällisen ja yleistajuisen teoksen surusta ja läheisen menettäneen sielunhoidosta. Itkonen aloittaa kirjansa *Surun virrassa: Läheisen menettäneen sielunhoito* avoimesti ja rohkeasti paljastaen lukijalle suhteensa kirjan käsittelemisiin ilmiöihin. Hän asemoituu kirjan teemoihin monesta roolista käsin: pappina, tutkijana, kouluttajana, vertaistukiryhmien ohjaajana sekä kahden elävän ja kahden kuolleen lapsen isänä. Tämä saa lukijan yhtäältä vakuuttumaan kirjoittajan moniulotteisesta perehtyneisyydestä kirjan käsittelemisiin aiheisiin ja toisaalta herättää lämpimän asenteen kirjoittajaa kohtaan.

Kirja koostuu kuudesta luvusta. Johdannossa kirjoittaja käsittelee surun ja muiden perustunteiden olemassaolon oikeutusta sekä

perustelee metaforista ilmaisua surusta virtana, joka ilmenee jo kirjan nimessä. Erilaiset menetystyyppit tulevat esitellyiksi, samoin kirjoittajan oma käsitys sielunhoidosta, joka nojautuu sosiaalisen tuen käsitteeseen. Sosiaalisen tuen ulottuvuuksiksi mainitaan emotionaalinen, tiedollinen, konkreettinen ja hengellinen tuki. Lukijana jäin pohtimaan, olisiko erilaisista menetystyyppiluokitteluista ollut olemassa tuoreempaa mallia kuin Mitchellin ja Andersonin malli vuodelta 1983. Kirjan takakannessa on kerrottu teoksen olevan käytännönläheinen opas. Tästä lukija saa esimakua jo johdantoluvussa, kun kirjoittaja aloittaa käytännöllisten neuvojen antamisen ”surutukijalle”. Sana oli minulle uusi, ja kirjoittaja viljelee sitä tiheästi.

Teoksen toisessa luvussa kirjoittaja luo katsauksen uusimman surututkimuksen antiin. Luvun tiedollinen lähtökohta on sisäistä, että suremisen psykoanalyttinen standardimalli hylättiin viimeistään 1900-luvun lopulla. Erilaiset surun vaiheteoriat on kirjoittajan tulkinnan mukaan otettu liian kirjaimellisesti ja niistä on saattanut aiheutua haittaa surijoiden tukemisessa, jos niihin on haluttu pitäytyä tiukasti. Kirjoittaja liittyy teoksellaan niiden surututkijoiden joukkoon, joiden mukaan surusta ei pidä päästä eroon, menetettyä vainajaa ja tunnesuhdetta häneen ei tarvitse unohtaa eikä surun tarvitse kulkea ”tiettyyn suuntaan”. Surevan sielunhoidon näkökulmasta olennaista on ymmärtää, ettei surussa ole kyse vain tunteiden läpikäymisestä, vaan myös merkityksen etsimisestä tapahtuneelle. Luvussa esitellään 2000-luvun alkupuolen surututkijoiden näkemyksiä erilaisista surureaktioista ja jatkuvien tunnesiteiden (continuing bonds) teoriaa.

Lisäksi valotetaan sekä resilienssin eli selviytymiskykyisyyden kasvun perusteita että uskonnollisen copingin ja merkityksen etsinnän suosion kasvua 2000-luvun surututkimuksessa.

Luvut kolme, neljä ja viisi ovat kirjan varsinaisia päälukuja. Kolmas luku käsittelee erityisen tuen tarpeessa olevien surevien tunnistamista. Kirjoittaja hyödyntää aiheen käsittelyssä väitöskirjansa perusteella syntynyttä ”jaksamisen jakkaraa”, jonka tarkoitus on toimia helppokäyttöisenä ja käytännöllisenä työkaluna erityistä tukea tarvitsevien surevien tunnistamiseen (s. 74, 76). Jakkaran neljä jalkaa muodostavat kokonaisuuden, joita ovat menetyksen luonne, surevan voimavarat, sosiaalisen tuen laatu ja määrä sekä mahdolliset muut samanaikaiset stressitekijät. Jaksamisen jakkaran mukaan kahden jalan kuormittavuus on huolestuttavaa, kolmen erityisen huolestuttavaa ja neljän vaarallista. Kirjoittaja ilmaisee toisinaan eri puolilla teostaan omia mielipiteitään. Sivulla 106 Itkonen kertoo, miten ”lapsiin ja nuoriin liittyvissä ongelmissa seurakunnan työntekijöillä olisi varmasti paljon enemmän annettavaa, jos he saisivat siihen tilaisuuden”. Tähän olisi ollut kiinnostava kuulla perusteita, sillä tällaisenaan ilmaus jää irralliseksi ja lukija jää pohtimaan, mitä kirjoittaja tarkoittaa.

Luvussa neljä Itkonen käsittelee seurakunnallista surutukea, jolla hän tarkoittaa erilaisissa kristillisissä seurakunnissa toteutuvaa tukea. Luku jakaantuu peräti kahtentoista väliotsikkoon, mikä ilmentää aiheiden runsautta. Toisaalta luvun laajuus painottaa seurakunnallisen surutuen merkityksellisyyttä maaillistuneessa ja yksilöllistyneessä yhteiskunnassa, jossa kristillisillä seurakunnilla on erityisasema ja

-osaamista kohdata ja tukea surevia ihmisiä (s. 152, 165). Kirjoittaja tekee kiinnostavan väitteen vihan käsittelemisen hankaluudesta kristillisessä perinteessä (s. 130). Itkonen ammentaa hengellistä ja uskonnollista ainesta suruun ja surevan tukemiseen. Hän on laatinut viiden kohdan listan seurakunnallisen surutuen kulmakivistä (s. 114), jotka ovat mielenkiintoisia, mutta jäävät käsittelemättä systemaattisesti luvun edetessä. Käsitellyiksi tulevat alaluvuissa sen sijaan niin surevalähtöiset hautajaiset kuin erilaiset näkökulmat kärsimyksen ongelmaan. Sururyhmien käsittely saa yllättävänkin paljon tilaa luvun loppuosassa. Luvussa kirjoittaja tuo esiin pitkästä seurakuntatyön kokemuksesta nousevia esimerkkejä surutuen muodoista sekä surevien erilaisista kohtaamisista. Kokonaisuutena luku seurakunnallisesta surutuesta ilmentää Itkonen tiedollista, ammatillista ja omakohtaista asiantuntijuutta ja perehtyneisyyttä sekä sitoutuvaa orientaatiota suruun ja surevien monenlaiseen tukemiseen.

Luvussa viisi käsitellään äkillisen kuoleman jälkeistä surutukea. Aiheelle on perusteltua antaa oma lukunsa kirjassa, sillä kyse on (lähes) aina traumaattisesta surusta eikä niin sanotusta normaalista tai luonnollisesta kuolemasta. Luvun kiinnostavin anti on hoitotyön tutkimussäätiön (Hotus) vuonna 2018 julkaistu hoitosuositusmalli äkillisesti kuolleen henkilön omaisten tukemiseen. Itkonen reflektoi kyseistä hoitosuositusta suhteessa seurakuntatyöhön. Äkillistä kuolemaa käsittelevässä luvussa on omat alalukunsa itsemurhalle ja henkirikokselle kuoleman syynä, lapsen kuolemalle sekä keskenmenolle ja kohtukuolemalle.

Kirjan viimeinen luku käsittelee

auttajan, sielunhoitajan, omaa jaksamista. Surutukijan oma jaksaminen on tärkeä aihe, mutta luvussa käsitellyt asiat vaikuttavat osittain itsestäänselvyyksiltä. Erityisen kiinnostava on luvussa mainittu surutukijan oman suruhistorian tunnistaminen. Kirjan lopussa on kirjoittajan perehtyneisyyteen ja monipuolisuuteen nähden varsin suppea kirjallisuusluettelo.

Kokonaisuudessaan Juha M. Itkosen kirja on hyödyllinen ja kiinnostava lisä nimenomaan suomalaisen sielunhoidon käytännönläheiseen kirjallisuuteen. Kirja on monipuolinen ja -tasoinen. Lukiessani jäin tosin välillä kaipaamaan viitteitä tutkimuskirjallisuuteen. Itkonen on halunnut teoksen olevan käytännönläheinen opas, ja tämä tavoite toteutuu hyvin. Kirjaa lukiessa paljastuu kirjoittajan monipuolinen ja vankka sielunhoito- ja suruasiantuntijuus sekä aiheen merkityksellisyys samanaikaisesti universaalina ja yksilöllisenä kokemuksena. Kiinnostavaa on se tapa, jolla Itkonen erityisesti kirjan loppua kohden reflektoi käsittelemiään asioita kristillisessä viitekehäksessä. Teoksen soisi kuuluvan kaikkien surusta ja surevien tukemisesta kiinnostuneiden lukemistoon. Mieleen jäävät soimaan kirjan läpi kaikuva Juha M. Itkosen sanat: ”Me suremme, koska rakastamme”.

Kalle Leppälä, TM
Käytännöllisen teologian
väitöskirjatutkija
Helsingin yliopisto